

Oliver Cromwell – Bătălia de la Marston Moor

În ceea ce privește numărul combatanților, bătălia de la Marston Moor din lunga seară a zilei de 2 iulie 1644 a fost desigur cea mă mare din câte s-au dat vreodată pe pământ britanic, iar împrejurimile acestui câmp de bătălie vor reprezenta mai târziu cel mai mare cimitir comun din Anglia. În tot decursul verii fusese o vreme ploioasă, iar ziua bătăliei era una din acele zile reci și umede, cu rafale intermitente de ploaie, care fac uneori că clima verilor engleze să-i ducă la disperare pe locuitorii acestei țări. Dacă vremea mohorâtă nu era greu de prezis, întinderea plană și înverzită a văii York-ului oferea în schimb surpriză că terenul prezenta câteva puncte înalte, cu o pantă suficient de mare ca să poată constitui un avantaj strategic. Într-adevăr, din lanurile pătrunse de apă și semănate cu secară verde, înaltă până la genunchi, și dinspre marginea unei câmpii sterpe ce se întindea între satele Tockwith și Long Marston, se ridică o adevărată colină, ușor prelungită, cunoscută sub numele de Marston Hill. Pe creasta ei erau amplasate eşaloanele de transport ale trupelor parlamentare, iar la poale, pe locul numit acum movila lui Cromwell, forțele combinate ale armatelor parlamentare înființaseră un fel de post de comandă, de la care să poată cuprinde cu privirea câmpul de bătaie. Pe coastele mai joase ale povârnișului și imediat deasupra drumului dintre Tockwith și Marston se afla linia lor de bătaie, întinsă între cele două sate, care, după obiceiul timpului, nu erau întărite.

Așa cum se obișnuia pe atunci, pedestrașii erau așezați la centru, flancați pe ambele aripi de cavalerie. La dreapta trupelor parlamentare, adică în apropiere de Long Marston, se aflau aproape 5.000 de osteni sub comanda lui sir Thomas Fairfax, dintre care 4.000 de călărași, 500 de dragoni și 600 de muschetari, unii făcând parte din trupele nou înrolate ale lui Fairfax, alții fiind aduși din Scoția. Comandant-secund al armatei

lui Fairfax era tânărul și popularul Lambert, originar și el din Yorkshire. Lângă trupele lui Fairfax erau orânduite 15 brigăzi de pedestrași, cu câte două regimente de fiscare brigadă, totalizând aproape 11.000 de oameni, sub comanda comună a lui Manchester și a scoțianului Leven. În sfârșit, la aripa stângă, se afla o altă mare unitate de cavalerie, sub ordinele lui Cromwell, compusă din 2.500 de călărași, sub comanda lui personală, din dragoni scoțieni, comandați de colonelul Hugh Fraser și înșiruiți la capătul aripii stângi până la Tockwith, precum și din 600 de călărași scoțieni, comandați de David Leslie și amplasați în spatele dragonilor lui Fraser.

Linia de bătaie a regaliștilor era orânduită dincolo de drumul Tockwith-Marston, adică ceva mai jos din punct de vedere topografic decât cea a trupelor parlamentare și scoțiene și la distanța obișnuită de circa 400 de iarzi, puțin mai mare decât bătaia gurilor de foc mai ușoare folosite în general pe câmpul de bătaie. Însă între cele două armate, și anume pe partea trupelor regaliste, se mai afla, în afară de drum, și un șanț, care serpuia neregulat, ca să se întâlnească, lângă Tockwith, cu drumul. Regaliștii s-au folosit de acest obstacol oportun, înșirând de-a lungul lui muschetarii care făceau parte din „detașamentul de sacrificiu”, așa cum era numită în general pe atunci avangarda. Eșalonul lor de transport fusese amplasat, la rândul lui, la Wilstrop Wood, iar spatele liniei lor de bătaie era barat de îngrăditura numită White Sike Close. Fiecare armată era dispusă aproape în același fel ca pe partea opusă, cu infanteria la centru și cavaleria pe cele două aripi.

În fața lui Fairfax, pe aripa stângă a trupelor regaliste, se afla cutezătorul, dar nestatornicul comandant de cavalerie Gorint, un bărbat a cărui „vioiciune” îi impresiona pe contemporani, însă ale cărui cusururi de caracter precum și neputința de a accepta ascendentul altora urmau să se dovedească una din problemele majore ale conducerii regaliste. Printre pedestrașii regaliști din centrul bătăliei, în număr de 11.000, se aflau oameni ridicați de Rupert din sudul Angliei, precum și ostenii lui Newcastle, numiți

și „miei” sau „straiele albe”, fiindcă scurtele lor erau făcute din stofă de lână nevopsită. La aripa dreaptă a armatei regaliste în fața lui Cromwell, era orânduită cavaleria lui Rupert, cuprinzând aproximativ 2.600 de oameni și având în primele rânduri pe lordul Byron și regimentul său de cavalerie, o așezare de rău augur, fiindcă precipitata șarjă a lui Byron cauzase, cu doi înainte, la Edgehill, mult prăpăd printre trupele regaliste, iar evenimentele aveau să arate că, de atunci încolo, lordul nu-și însușise mai multă învățătura tactică. După modelul suedez, Rupert își împânzise cavaleria cu muschetari, pentru a înfrânge prima șarjă a inamicului. În sfârșit, Rupert postase în spatele liniei lui de bătaie încă un regiment mai mic de călărași, cuprinzând aproape 1.500 de oameni, printre care se numără și garda lui personală, cunoscută sub numele de „tunicile albastre”.

Amândouă părțile posedau câteva tunuri, deși cele 25 de guri de foc ale trupelor parlamentare întreceau cu mult ca număr pe cele regaliste, astfel că, în cursul după-amiezii, în timp ce cele două linii de bătaie se aliniau, au fost schimbate câteva lovituri izolate. De-a curmezișul terenului deschis se înfruntau acum aproape 40.000 de osteni, iar cele două aripi se aflau la distanța unei bătaii de muschetă, așa cum a spus după aceea șeful grupului de cercetași, al lui Cromwell. Trupele regaliste numărau, în orice caz doar circa 18.000 de oameni atunci când Newcastle și lordul Eythin, comandantul-secund, sosiră cu întârziere din York, pentru a fi primiși cu mânioasele vorbe de bun sosit ale lui Rupert: „Domnule, aș fi vrut să sosiți mai curând cu armata dumneavoastră...” Evaluările privind armata parlamentară variază între 27.000 și aproape 22.000 sau 23.000, părerile înclinând în prezent spre cifra cea mai mică.

Deși priveliștea era, poate, agreabilă, nu tot la fel era și starea oștenilor care așteptau răbdători în lanurile pătrunse de apă. Marea întrebare rămânea aceeași: se va da totuși astăzi bătălia? Cel care a soluționat dilema, spre propria lui mulțumire, a fost prințul Rupert. În zadar s-a referit, cuprins de îndoială, Newcastle la avantajul „soarelui, vântului și terenului” pe care îl

avea inamicul. După părerea prințului, bătălia nu urma să aibă loc. Însă presentimentele lui Newcastle aveau să fie confirmate pe deplin, fiindcă între timp, la o distanță de câteva sute de iarzi, comandanții „capetelor rotunde” își făcuseră alte planuri în privința celui care urma să atace primul, astfel că în vreme ce Newcastle fuma, pentru consolare, o pipă de tutun în caleasca lui, iar Rupert își savura cina, hotărârea de a începe atacul fusese luată de armatele parlamentare. Comandant suprem al taberei lor era contele scoțian de Leven, în vârstă de 64 de ani, „un soldat mic și cocârjat”, cum îl descria teologul scoțian Baillie, însă care avea o îndelungată experiență militară în spatele său. Deși decizia finală a fost luată, probabil, de un consiliu de război, la care trebuie să fi asistat și Cromwell. pare totuși rezonabil să presupunem că Leven a fost acela care a remarcat, de pe movila lui Cromwell, avantajul natural al terenului, și superioritatea numerică de care se bucurau, ca de obicei, trupele parlamentare, avantaj ce i s-ar fi părut și mai băcător la ochi dacă ar fi făcut această examinare înainte de sosirea trupelor lui Newcastle. Rezultă, de aceea, că un atac prin surprindere putea înclina și mai mult balanța în favoarea lor.

Cerul începuse să se întunece și se apropia o furtună, ale cărei înfricoșătoare bubuituri de tunet s-au auzit puțin după ora șapte, astfel că peste capetele oștenilor celor două armate a început să toarne cu găleata. Aceasta a fost momentul în care, la aripa stângă a trupelor parlamentare, oamenii bine instruiți ai Asociației comitatelor de răsărit, aflați sub comanda lui Cromwell și având în spatele lor pe scoțienii lui Leslie, au trecut la noua formă de atac, rapidă, stăpânită, călărind cu frâiele strânse și scările scurtate, lipiți unii de alții și mai degrabă în trap decât în modernul galop. Și apoi toată linia de bătaie a armatei aliate a început să se miște înainte, apărând capelanului Manchester, Simeon Ashe, care stă și privea de pe colină, ca fiind, în toată alcătuirea ei, „o mulțime de nori groși”. Sarja care s-a desfășurat cu cea mai mare înverșunare a fost aceea a lui Cromwell. „Am coborât colina în cea mai perfectă ordine și cu cea mai mare

hotărâre care s-a văzut vreodată”, scria cu mândrie, după aceea, Leonard Watson, comandantul grupelor de cercetași. Acesta a fost faza în care lordul Byron a încercat din nou, oarecum imprudent, ca și la Edgehill, să se năpustească înainte ca să-l întâmpine frontal pe Cromwell, o tactică uzuală atunci când era vorba să se facă față unei șarje de cavalerie, dar care avea totuși consecințe nefavorabile de a împiedica focul propriilor muschetari, prin mascarea lor. „Sarja nepotrivită a lordului Byron ne-a dăunat foarte mult” scria Rupert mai târziu în jurnalul său personal. Din cauza ei întreaga linie primă de bătaie a lui Byron, precum și parte din cea de-a doua au fost puse pe fugă, în timp ce dragonii scoțieni ai colonelului Hugh Fraser, care fusese instruit în armata suedeză, făceau de asemenea treabă bună, curățind șanțul de muschetarii regaliști. Crawford s-a achitat și el de îndatorile sale croind prind sunt o cale ce ar putea fi folosită fără a întâmpina rezistență din partea trupelor lui Rupert.

La centrul liniei de bătaie, pedestrașii lui Manchester se tălăzuiseră cu bărbăție înainte și, lichidând detașamentul regalist de sacrificiu din fața lor, izbutind să cucerească tunurile. La aripa dreaptă însă Thomas Fairfax și călărașii lui au împâmpinat de la început greutăți, în special din cauză că terenul ce le stătea în față era extrem de nepotrivit pentru o șarjă de cavalerie, fiind acoperit cu tufe și lăstărișuri și brăzdat de fâgașe stingheritoare, astfel că nu se asemana deloc cu terenul pe care-l avusese înainte Cromwell pe aripa stângă. De asemenea, Fairfax mai fusese hartuit intens de muschetarii lui Göring pe când traversă șanțul acela decisiv și, cu toate că o șarjă rapidă rupsese linia lui Göring în unele locuri, rezultatele nu erau deosebit de favorabile. În timp ce unii din oameni lui urmăreau călărașii Göring, care se îndreptau spre York, sir Thomas Fairfax s-a întors doar ca să afle că bătălia se desfășura în favoarea lui și că era de fapt înconjurat de câteva escadroane de călărași inamici.

De altfel, acum, când efectele primei șarje de șoc începuse să dispară, nici perspectivele aripii stângi nu mai erau chiar atât de trandafirii. Desigur că Rupert nu era încă înfrânt și de-abia

începuse să lupte, fiindcă nu și-a dat seama de cele întâmplăte decât când atenția i-a fost atrasă de încăierare prin neașteptatele strigăte răgușite și răpăitul muschetelor, „în timp ce își lua masa, așezat pe pământ, la o distanță bunicică de trupele lui”. Rupert a sărit ca ars și, renunțând la acea masă atât de nepotrivită, a dunat atâția osteni din gardă lui personală cât a putut, pentru ca apoi să plece ca să asiste la scena primei derute produse de aripa stângă a trupelor parlamentare. În luptă grea care a urmat, unitatea lui Cromwell a primit „o lovitură grea”, așa cum a numit-o Leonard Watson, fiindcă a fost atacată frontal și din flanc de cei mai bravi oșteni ai lui Rupert. Ambele tabere se măcelăreau acum una pe alta cu înverșunare. Această încăierare înspăimântătoare a luat sfârșit stunci când Rupert a străpuns printr-un contraatac liniile parlamentare, împrăștiindu-și adversarii din fața lui „ca pe o mână de praf”. Dacă n-ar fi intervenit călărașii scoțieni ai lui Leslie de pe linia a doua, care, lovindu-i pe regaliști din flanc, le-au permis oamenilor lui Cromwell să se refacă, situația ar fi devenit cu adevărat primejdioasă.

Venise însă acum timpul ca aripa stângă a cavaleriei aliate să dea cel de-al doilea atac puternic. Aceasta a fost atacul datorită căruia cavaleriștii lui Rupert „au fost puși pe fugă de-a lungul drumului spre Wilstrop, alergând atât de repede și de înghesuiți cât le-a fost posibil”, după ce fuseseră împrăștiați de adversarii care-și reveniseră în fire. Deocamdată, totul mergea bine. Urmă însă acum că de curând vistorioșii să-și fugărească dușmanii înfrânți până la York, unde îi chema deopotrivă jaful slăvit și dezonorantă vărsare de sânge? În aceste momente critice, Cromwell, acționând cu totul împotriva instinctelor acelor vremuri, și-a înfrânat oamenii, ținându-i, după cuvintele unui martor ocular numit Cholmley, „reuniți, în rânduri strânse și compacte, ca într-o singură unitate”, deși aripa dreaptă a trupelor regaliste era în debandadă. Lordul Saye a observat și el grija deosebită a lui Cromwell ca regimentele de călărași să nu se despartă și să nu slăbească ordinea după ce au învins inamicul, „ci să rămână în continuare grupați în detașamente, astfel ca să

poată ataca celelalte regimente ale inamicului care mai rezistau încă". Se făcuse acum aproape opt și jumătate seara, iar cei ce aveau răgaz să privească în jur puteau vedea multe lucruri grave și uluitoare în celelalte părți ale câmpului de bătaie.

În primul rând, regimentele vrăjmașe din celelalte locuri erau departe de a fi bătute, ba, dimpotrivă, neplăcut de aproape în a adulmeca izbânda. Pe aripa dreaptă sir Thomas Fairfax înconjurat de regaliști reușește printr-o nechibzuită acțiune personală să croiască cu succes drum prin liniile inamice, pentru a ajunge până la urmă în siguranță la călărașii lui Cromwell. Între timp însă, la centru, infanteria, cunoscută ca neexperimentată, a tatălui său, lordul Fairfax, fusese înfrântă de „straiele albbe” ale lui Newcastle, iar Leven, care se afla în spate cu pedestrașii scoțieni, fusese potopit de puhoiul de fugari, dintre care unii strigau patetic cu glas tare în limba scoțiană: „Vai nouă, suntem pierduți cu toții”. De aceea, Leven, care nu supraviețuise pe degeaba celor 30 de ani de războaie, sau care descoperiseră, poate, că înțelepciunea este partea cea mai prudentă a curajului, se hotărî să se pregătească de luptă pentru a doua zi, astfel că execută la iuțea o retragere, în decursul căreia nu a strâns frâiele cailor decât când a ajuns la Leeds. După cum era de așteptat, Manchester a început să șovăie pe măsură ce se mărea prăpădul, deși Ashe, capelanul lui, atestă faptul că până la sfârșit generalul a reușit să adune în jurul lui aproape 500 de oameni. Singurele unități care au ținut cu îndârjire să-și facă datoria și să continue lupta până la capăt au fost două regimente de scoțieni, aflate sub comanda conților de Lindsay și de Maitland. Le-au venit după un timpân ajutor sulitașii lui Baillie și Lumsden care, înfigându-și în pământ lungii lor pari de fier, au reușit să stăvilească într-o oarecare măsură atacurile furibunde ce veneau să se izbească de ei din partea cealaltă. Dar chiar în aceste condiții, era îndoielnic că acești războinici să mai poată rezista multă vreme.

Într-ajutor le veni însă noaptea. Pe o cale oarecare, Cromwell a primit tocmai la timp o misivă. Din locul în care se

oprise, dincolo de satul Wilstrop și chiar în spatele poziției inamice, el află despre marea strâmtoare în care se găsea aripa dreaptă a trupelor aliate, precum și despre situația sumbră a infanteriei, care mai luptă încă la centru. Probabil că cel care adusese informațiile era sir Thomas Fairfax. Acesta a fost momentul în care ostenii Asociației comitatelor de răsărit din acea „dragă companie” a lui Cromwell și-au arătat valoarea. Grupați încă în rânduri strânse și compacte, l-au atacat cu înverșunare pe Göring, la ordinul lui Cromwell, tocmai din partea din care se aștepta mai puțin, fiindcă între timp cavaleria regalistă și cea parlamentară își schimbaseră de fapt poziția, astfel încât Cromwell ataca oarecum dinspre pădurea ocupată mai înainte de regaliști. De altfel, este puțin probabil ca Göring să se fi așteptat în general la vreun atac, fiindcă presupunea, cu oarecare temei, că bătălia era câștigată. Așa cum a spus Watson, în fața atitudinii curajoase a călărașilor lui Cromwell, oamenii lui Göring au trebuit să renunțe la ideea de urmărire, dându-și seama cu neliniște că „trebuie să lupte din nou pentru izbânda pe care o credeau dobândită”. De data aceasta însă, Göring renunța la luptă, iar călărașii lui se împrăștiară.

Și totuși bătălia nu se terminase încep. La centru, „straiele albe” ale lui Newcastle, oameni din partea locului, care luptau cu înflăcărare pentru propria lor cauză și pe pământul lor natal, continuau să se bată într-o încercare disperată, dar lipsită de speranțe, de a înfrânge infanteria lui Manchester. Așa se întâmplă că, refuzând toate propunerile de cruțare, au murit acolo unde erau, cu scurtele lor albe servindu-le de giulgiu, după cum spunea un martor ocular. Era acum aproape nouă și jumătate. Trecuseră două ore de la începutul bătăliei și lumina acelei seri lungi de vară se stinsese cu totul. Și totuși, întunericul nu reușise să-i ia locul și nici să-i ocrotească pe regaliștii zdrobiți de avizii lor urmăritori, fiindcă, odată cu noaptea, răsărise o lună plină și strălucitoare, care continua să lumineze măcelul, iar biruatorii călărași ai lui Cromwell au folosit-o ca să-i urmărească pe călărașii lui Göring până aproape de orașul York. Într-un

târziu, armatele aliate s-au așezat pe câmpiile stropite de sânge ca să cânte un psalm de mulțumire și să doarmă, deși mulți din ei nu-și luaseră masa de seară. În ceea ce-l privește pe Leven, atunci când a ajuns la Leeds și a întrebat de ultimele vești, așteptându-se să audă despre un dezastru, a rămas oarecum surprins când a fost salutat cu cuvintele: „Cu voia Excelentei voastre, toate sunt bune. Armatele parlamentare au dobândit o mare victorie”. Leven s-a întors atunci în grabă pe câmpul de bătaie, unde a exclamat teatral: „De ce nu mi-a dat Dumnezeu să mor aici?”

Fusese totuși mai mult decât destulă vărsarea de sânge ca să satisfacă orice monstru antropofag. După spusele lui Whitelocke, toată lumea era de acord că fusese uciși cel puțin 3.000 de regaliști, în timp ce alții ridicau această cifră la 7.000. Groparii au socotit că fuseseră peste 4.000 de cadavre. La marginea pădurii de la Wilstrop s-au putut vedea, până spre sfârșitul secolului al XVIII-lea, mormintele care păstrau amintirea masivelor represalii ale lui Cromwell împotriva cavaleriei lui Rupert și tot pe aceeași vreme s-a aflat că, atunci când au fost tăiate pădurile de la marginea satului Marston, ale lordului Peter, „tăietorii au găsi o mulțime de gloanțe în inima copacilor”. Se povestea că, în ajunul bătăliei de la Marston Moor, Cromwell plecase călare la Knaresborough ca să ia masa și că, odată ajuns acolo, dispăruse vreme de două ore, când a fost găsit de o fetiță într-o încăpere încuiată, aflată în partea de sus a unui bastion. Uitându-se prin gaura cheii, fata l-ar fi văzut pe Oliver în genunchi, cu Biblia înaintea lor, rugându-se cu ardoare. Rugăciunile lui fuseseră ascultate. „Cu adevărat Anglia și biserica Domnului s-au bucurat de marea Lui milă prin marea izbândă care le-a fost dată”, i-a scris Cromwell cumnatului său, Valentine Walton, după două zile de la bătălie. „Ea poartă toate semnele unei izbânzi depline, dobândită prin binecuvântarea Domnului dată celor cucernici”.

Bibliografie: *Cromwell-Antonia Fraser*